

การขยายความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทย

นางรุ่งทิพย์ รัตนภาณุสร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2549
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SEMANTIC EXTENSION OF VISUAL PERCEPTION VERBS IN THAI

Mrs. Rungthip Rattanaphanusorn

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Linguistics

Department of Linguistics

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

492066

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การขยายความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทย

โดย

นางรุ่งทิพย์ รัตนภาณุศร

สาขาวิชา

ภาษาศาสตร์

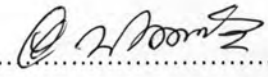
อาจารย์ที่ปรึกษา

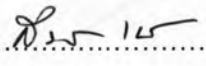
รองศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนานา

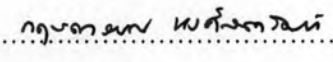
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

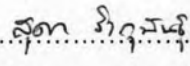

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

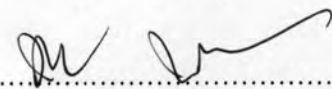
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนานา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. สูดา รังภูพันธ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชลธิชา บำรุงรักษ์)

รุ่งทิพย์ รัตนภานุศร : การขยายความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาใน
ภาษาไทย. (SEMANTIC EXTENSION OF VISUAL PERCEPTION VERBS IN THAI)

อ. ที่ปรึกษา : รศ.ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา , 181 หน้า.

การศึกษาคำกริยาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจำแนกความหมาย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความหมาย
และเปรียบเทียบการขยายความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทย 3 คำ ได้แก่ คำกริยา มอง
ดู และ เห็น อรรถศาสตร์ปริชานคือกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาการขยายความหมายของคำในครั้งนี

ผลการศึกษาพบว่าคำกริยา มอง ดู และ เห็น เป็นคำหลายความหมาย คำกริยา มอง มี 6 ความหมาย
ได้แก่ (1) ส่งสายตาไปยังเป้าหมาย (2) เหม่อลลย (3) สนใจ (4) ติดตามสถานการณ์ (5) คิดพิจารณา และ (6)
ประเมิน คำกริยา ดู มี 10 ความหมายได้แก่ (1) ใช้ตารับรู้เป้าหมาย (2) อ่าน (3) ชมการแสดง (4) เอาใจใส่ (5)
ติดตามสถานการณ์ (6) คิดพิจารณา (7) ประเมิน (8) ทำให้รู้ (9) แสดงการคาดคะเน และ (10) ดึงความสนใจ
คำกริยา เห็น มี 7 ความหมายได้แก่ (1) รับรู้เป้าหมายด้วยตา (2) รับรู้ภาพในความคิด (3) ค้นเคย (4) พบปะ
(5) รู้ (6) เชื้อ และ (7) แสดงการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล ความหมายที่แสดงการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส
ทางตาเป็นความหมายพื้นฐานของคำกริยาทั้ง 3 คำ ปริชานหรือกระบวนการทางความคิดคือความหมายที่
ขยายจากความหมายพื้นฐาน ความหมายแต่ละความหมายของคำกริยา มอง ดู และ เห็น มีความสัมพันธ์ต่อกัน
ใน 2 ลักษณะดังนี้ (1) การมีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น ความหมาย 'เหม่อลลย' และความหมายพื้นฐาน
ของคำกริยา มอง มีคุณสมบัติร่วมกันยกเว้นคุณสมบัติ [เจตนาในการมอง] ที่ขาดไปในความหมาย 'เหม่อลลย'
(2) การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความหมายด้วยกระบวนการทางปริชานแบบนามนัยและอุปลักษณะ เช่น
คำกริยา เห็น ขยายความหมายไปยัง 'พบปะ' ด้วยนามนัยเนื่องจากการรับรู้ด้วยตาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่
ขาดไม่ได้ในการพบปะสังสรรค์ของคนในสังคม คำกริยา มอง ขยายความหมายไปยัง 'ติดตามสถานการณ์' ด้วย
อุปลักษณะโดยที่การเฝ้ามองสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่คลาดสายตาถูกเทียบโยงไปยังการสนใจติดตามสถานการณ์
อย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตามพบว่านามนัยเป็นฐานที่เอื้อให้เกิดการขยายความหมายด้วยอุปลักษณะในหลายๆ
กรณี เช่นความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกันอยู่อย่างแนบแน่นด้วยนามนัยระหว่างการมองสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่คลาด
สายตากับอาการปฏิกิริยาการเฝ้าติดตามคือที่มาที่ทำให้คำกริยา มอง ถูกนำมาใช้ในเชิงอุปลักษณะเพื่อสื่อถึงการ
สนใจติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด

ภาควิชา .....ภาษาศาสตร์.....ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา..... ภาษาศาสตร์.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา..... 2549.....

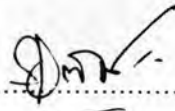
4580906322 : MAJOR LINGUISTICS

KEY WORD: VISUAL PERCEPTION VERB / COGNITION / SEMANTIC EXTENSION /
COGNITIVE SEMANTICS / METAPHOR / METONYMY

RUNGTHIP RATTANAPHANUSORN : SEMANTIC EXTENSION OF VISUAL
PERCEPTION VERBS. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. KINGKARN
THEPKANJANA, PhD., 181 pp.

This study is aimed to classify the senses of the three visual perception verbs in Thai, i.e., /mɔɔŋ/ 'look', /du/ 'watch', and /hǎn/ 'see', to analyze the semantic relations among them, and to compare the meaning extension among these three verbs. The framework for this study is Cognitive Semantics.

It is found that /mɔɔŋ/, /du/, and /hǎn/ are polysemous words. /mɔɔŋ/ has 6 senses, i.e., (1) to direct the eye (2) to be unmindful (3) to pay attention (4) to follow up a situation (5) to consider and (6) to evaluate. /du/ has 10 senses, i.e., (1) to use one's sight (2) to read (3) to spectate (4) to take care (5) to follow up a situation (6) to consider (7) to evaluate (8) to make known (9) to assume and (10) to draw attention. /hǎn/ has 7 senses, i.e., (1) to perceive with the eye (2) to visualize (3) to be familiar with (4) to meet (5) to know (6) to believe and (7) to mark evidentiality. 'Direct visual perception' is their basic sense. The other senses, extended from the basic sense are in the cognition domain or the domain of mental processes. All the senses are related to each other by 2 ways: (1) by similarity, e.g. 'to be unmindful' sense of /mɔɔŋ/ shares most properties with the basic sense, except [intention], (2) by metonymy and metaphor. For examples, 'to see' is tightly linked to 'to meet socially' by metonymy, and 'to keep looking' is transferred to 'to follow up a situation' by metaphor. However, metonymy is the basis of many metaphorically extended meanings of /mɔɔŋ/, /du/, and /hǎn/. For example, the metaphorically extended meaning of /mɔɔŋ/ to 'to follow up a situation' is motivated by the metonymic link between 'to keep looking' and 'to physically follow someone or something'.

Department.....Linguistics.....Student's signature.....

Field of study.....Linguistics.....Advisor's signature.....

Academic year.....2006.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่อาจสำเร็จลุล่วงลงได้ถ้าไม่ได้รับความสนับสนุน ส่งเสริม และช่วยเหลือจากบุคคลต่อไปนี้

รองศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้จุดประกายความสนใจของผู้วิจัยให้ศรัทธาในแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานจนเป็นที่มาของ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงที่ช่วยให้คำแนะนำและตรวจแก้ วิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ความเมตตาที่อาจารย์มอบให้แก่ศิษย์ช่วยเหลือ เลี้ยง จิตใจให้ศิษย์มีกำลังใจในการทำงาน ศิษย์คนนี้จะไม่มีวันลืมเลือน

คณาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ทุ่มเทถ่ายทอดความรู้ด้านภาษาศาสตร์ให้กับนิสิตทุกคน ความรู้ที่ได้รับจากอาจารย์ทำให้ ผู้วิจัยมั่นใจที่จะบอกกับใครๆ ว่าข้าพเจ้าคือนักภาษาศาสตร์ ความเชี่ยวชาญในสาขาของอาจารย์ ทำให้ศิษย์ทุกคนภูมิใจ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านได้ช่วยให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์เพื่อ การปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

'น้อยหน้า' อรุณี อรุณเรือง 'ปลา' ปันนดา เลอเลิศยุติธรรม 'เมย์' เมธาวิ ยุทธพงษ์ธาดา เพื่อน (น้อง) ร่วมรุ่น และน้องๆ ร่วมชั้นเรียนทุกคน ขอขอบใจในความรัก ความ ห่วงใย และน้ำใจที่มีให้พี่ตลอดมา การได้กลับมาใช้ชีวิตในวัยเรียนร่วมกับน้องๆ ถือเป็นช่วงเวลา ที่พิเศษยิ่ง

'น้องตาล' วันภิเชก จุฑาทักดิ์ หลานสาวอันเป็นที่รักของผู้วิจัย น้องตาลช่วย อาพิมพ์ส่วนของรายการเอกสารอ้างอิงและรายการข้อมูลในภาคผนวก ขอขอบใจหลานรัก

คุณแม่ธนพัชร จุฑาทักดิ์ มารดาผู้ล่วงลับ ผู้ทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความรัก อันปราศจากเงื่อนไขใดๆ ความห่วงใยอาทร และความเสียสละอันยิ่งใหญ่ที่มารดาพึงมีต่อบุตร กราบขอบพระคุณอย่างสูง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
เครื่องหมายและสัญลักษณ์ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์.....	ฏ

บทที่

1	บทนำ	1
	1.1 ความเป็นมาของปัญหา	1
	1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
	1.3 สมมติฐานการวิจัย	5
	1.4 ขอบเขตการวิจัย	6
	1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	7
	1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	10
2	ทบทวนวรรณกรรม	11
	2.1 ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	11
	2.1.1 อรรถศาสตร์ปริชาน	11
	2.1.2 การขยายความหมายด้วยอุปลักษณ์และนามนัย	19
	2.1.2.1 อุปลักษณ์	19
	2.1.2.2 นามนัย	23
	2.1.3 บริบทกับการขยายความหมายของคำ.....	32
	2.2 งานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้อง	35
3	ความหมายของคำกริยา มอง ในภาษาไทย	48
	3.1 ความหมายของคำกริยา มอง	48

บทที่	ช หน้า
3.1.1	ส่งสายตาไปยังเป้าหมาย..... 49
3.1.2	เหม่อลอย..... 51
3.1.3	สนใจ..... 53
3.1.4	ติดตามสถานการณ์..... 55
3.1.5	คิดพิจารณา..... 58
3.1.6	ประเมิน..... 60
4	ความหมายของคำกริยา ดู ในภาษาไทย 64
4.1	ความหมายของคำกริยา ดู 64
4.1.1	ใช้ตารับรู้เป้าหมาย..... 65
4.1.2	อ่าน 68
4.1.3	ชมการแสดง..... 69
4.1.4	เอาใจใส่..... 70
4.1.5	ติดตามสถานการณ์..... 72
4.1.6	คิดพิจารณา..... 74
4.1.7	ประเมิน..... 76
4.1.8	ทำให้รู้..... 77
4.1.9	แสดงการคาดคะเน..... 78
4.1.10	ดึงความสนใจ..... 81
5	ความหมายของคำกริยา เห็น ในภาษาไทย 85
5.1	ความหมายของคำกริยา เห็น 85
5.1.1	รับรู้เป้าหมายด้วยตา 86
5.1.2	รับรู้ภาพในความคิด..... 89
5.1.3	คุ้นเคย..... 90
5.1.4	พบเจอ..... 91
5.1.5	รู้..... 92
5.1.6	เชื่อ..... 96
5.1.7	แสดงการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล..... 98
6	การเปรียบเทียบความหมายของคำกริยา มอง ดู และ เห็น ในภาษาไทย..... 101
7	สรุปผลและข้อเสนอแนะ 114

	ฉ
บทที่	หน้า
7.1 สรุปผล	114
7.2 ข้อเสนอแนะ	123
รายการอ้างอิง	125
ภาคผนวก	131
ตัวอย่างข้อมูลแยกตามความหมาย	132
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	181

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
2.2 การเทียบโยงความสอดคล้องในระดับโครงสร้างของอุปลักษณะ	
ความรักคือการเดินทาง.....	21
6.1 ความหมายของคำกริยา มอง ดู และ เห็น ในภาษาไทย.....	102
6.2 ความหมายที่เหมือนและใกล้เคียงกันระหว่างคำกริยา มอง และ ดู ในภาษาไทย.....	104
7.1 การเทียบโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ระหว่าง "การรับรู้ด้วยตา" และ "ปรีชาญาณ" ด้วยอุปลักษณะ.....	120

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
2.1 รูปแทนแบบจำลองปรีชาน ON THE BEACH 'บริเวณชายหาด'.....	15
2.3 รูปแทนกระบวนการทางปรีชานแบบนามนัย แรงอ้างถึงมนุษย์.....	27

เครื่องหมายและสัญลักษณ์ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์

ข้อความที่อยู่ในเครื่องหมาย 'ความหมาย' แสดงความหมายของคำ

ข้อความที่อยู่ในเครื่องหมาย [คุณสมบัติ] แสดงคุณสมบัติทางความหมายของคำ

ข้อความที่อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บภายในกรอบโครงสร้างประโยค แสดงหน่วยสร้างที่สามารถ
ละได้

เครื่องหมายดอกจัน * หน้าประโยค แสดงว่าประโยคดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับของเจ้าของภาษา

ข้อความที่พิมพ์ด้วย ตัวเอน ที่ปรากฏในเนื้อความแสดงรูปทางภาษาไม่ว่าจะเป็นคำ วลี หรือ
ประโยค

ข้อความที่พิมพ์ด้วย ตัวหนา แสดงรูปภาษาที่ต้องการเน้นในประโยคตัวอย่าง

ข้อความที่พิมพ์ด้วย อักษรตัวหนาขนาดฟอนต์ 18 แสดงรูปแทนมโนทัศน์ เช่น มโนทัศน์
รถยนต์ นอกจากนี้ยังใช้ในการแสดงรูปแทน อุปลักษณะ เช่น อุปลักษณะ เครื่องจักรคือ
คน เป็นต้น